

Thé dansant op het Kurhaus-terras in de zomer van 1939.

Haags Gemeentearchief

Het New Orleans van de Lage Landen

Den Haag is vaak de jazzstad van Nederland genoemd, vooral toen daar vanaf 1976 dertig jaar lang het North Sea Jazz Festival plaatsvond.

Maar al tussen de twee wereldoorlogen bruide de jazzscene in de hofstad.

Nee, het eerste 'echte' jazzconcert in ons land – voor zover na te gaan – vond niet plaats in Den Haag, maar in Utrecht. En wel op zondag 22 februari 1920 in het avondprogramma van concertgebouw Tivoli. Begonnen werd met een optreden van ballerina Lili Green, gevolgd door de Mayfair Jazz Band uit Londen onder leiding van Lewis Jones en het Huzaren Strijkorkest uit Den Haag.

Op zaterdag 7 maart debuteerde deze Mayfair Jazz Band in Den Haag in Grand Hotel Central, het huidige perscentrum Nieuwspoor en in Amsterdam. Later speelde de zevenkoppige formatie onder de naam Yazsband The Syncopated Five nog twee weken op de Pier in Scheveningen.

Den Haag was dus een goede tweede. Het optreden bleek de opmaat tot de ontwikkeling van Den Haag als dé jazzstad van ons land. Of zoals jazzken-

ner Arie van Breda het formuleerde 'het New Orleans van de Lage Landen'. Het hoogtepunt van die status bereikte de residentie in de periode na de Tweede Wereldoorlog.

'Een echte negerjazzband'

In de beginperiode (vanaf 1920) vormde in Den Haag een groot aantal theaterzalen en -zaaltjes de ruggengraat van de jazz: het Kurhaus, Palais de Danse, Casino, het al genoemde Grand Hotel

Central, The House of Lords, het Gebouw van Kunsten en Wetenschappen, Gebouw Excelsior, Theater West End en enkele podia in de Wagenstraat zoals het Floratheater, Club Tabaris, Moulin Rouge, Theater Mascotte en het Scala Theater.

Er vonden optredens plaats van jazzmusici als zanger Willy Allen, 'een echte negerjazzband onder leiding van William Cole', de blanke, Britse Sonora Band van Bobby Hind en het blanke, Amerikaanse orkest de (New) Georgians onder leiding van trompettist Frank Guarente. In Den Haag ontstond het jazzorkest The Original Jazz Syncopaters, met de daarin later door The Ramblers bekend geworden Theo Uden Masman op piano.

In 1921 richtte pianist John van Brück in Den Haag een vijfmans jazzband op: The Royal Dancing Band, gevolgd door de legendarische Haagse bigband The Queen's Melodists, The Resonance Seven en talloze andere amateur- en schoolbands met vaak een gevarieerd repertoire, van foxtrot tot de jazz waltz. De personele wisselingen, ook onderling, waren talrijk.

De toenmalige jazz was in veel opzichten onvergelijkbaar met de jazzmuziek van nu. De samenstelling van de bands was anders. The Noisy Fellows bijvoorbeeld bestond volgens een weinig vleidend commentaar uit 'een Turksche trom, kleine trommen, allerlei slagwerk en andere kabaalmakende voorwerpen-bespeler, een pianist, een violist en een banjo-bespeler'.

Ook muziekstijl en -techniek waren verschillend. 'Het betrof meestal dansorkesten, die wat aan de mode deden: ritmischer, wat syncopen, wat tromgeroffel. Voor het publiek was dat jazz. Er kon "wilder" op worden gedanst. Wij zouden de geluiden van toen nauwelijks jazz hebben genoemd,' aldus Arie van Breda in zijn standaardwerk over jazz in Den Haag.

Louis Armstrong

Voor Den Haag was de komst van de 'King of Jazz' Paul Whiteman met zijn amusementsorkest in 1926 van groter

Langzamerhand werd jazz serieus genomen als kunst- en expressievorm.

belang dan alle tot dan georganiseerde optredens. Diens concert in het Kurhaus maakte – getuige de recensies – een verpletterende indruk op het publiek. Zijn muziek werd als niet minder gezien dan een 'injectie tot opbloei van de westerse kunst'.

Langzamerhand werd jazz serieus genomen als kunst- en expressievorm. In 1932 ontstond op initiatief van violist en arrangeur Eddy Noordijk de eerste jazzklas aan het Haags Conservatorium voor amateurs – niet te verwarren met het huidige Koninklijk Conservatorium Den Haag, dat sinds 1978 een internationaal hoog aangeschreven professionele jazzafdeling kent. Bovendien bood het Muziek Lyceum in de Daendelsstraat onderwijs in trompet, trombone, saxofoon, klarinet, accordeon, gitaar, slagwerk en refreinzing.

In de eerste helft van de jaren dertig ging het relatief snel met de ontwikkeling en het aanbod van jazzmuziek. Zo ook in de hofstad, waar trompettist Louis Armstrong in 1933 optrad in de toenmalige Haagse Dierentuin. Dat was in vele opzichten een sensatie, temeer daar hij werd begeleid door 'zijn even beroemde negerband'. Dergelijke kwalificaties waren toen heel gewoon en werden

niet als discriminerend maar juist als aanbeveling beschouwd. Nu zou dat niet meer kunnen.

Populair waren in die tijd ook de optredens van The Plantation Orchestra, onder meer in het Kurhaus, met de spectaculaire drummer Florentino Frontella, die ook een wasbord bespeelde.

Pornografische muziek

Overigens was zeker niet iedereen lovend over de nieuwe muziekstijl, getuige de kritiek van Henri Borel in het *Haagsch Maandblad* over een optreden in 1927 van The Black People Revue in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen: 'Deze door den Duivel van het bandeloze rythme bezeten semi-nikers gaven de moderne dansen te zien precies zoals ze eigenlijk zijn... pornografische muziek van een jazzband.' En dan te weten dat dit orkest onder leiding stond van de later wereldberoemde Ame-

'Wij zouden de geluiden van toen nauwelijks jazz hebben genoemd'

rikaanse klarinettist Sidney Bechet. De Haagse gemeenteraad had al bedongen dat de rokjes van de danseressen met twee tot drie centimeter werden verlengd! Dat paste in het Haagse beleid en in de cultuuropvattingen van die tijd. Zo was dansmuziek toegestaan 'mits deze niet te veel geraas maakt en geen onwelluidende of hinderlijke klanken »

Een van de vroege jazzbands in Nederland: De Original Hollandia Jazzband in 1923. Haags Gemeentearchief

Hanso Idzerda zond vanuit zijn woonhuis en radiostudio aan de Beukstraat vanaf 1923 jazzconcerten uit. Foto Paul van der Drift/Haags Gemeentearchief

De Haagse gemeenteraad bedong dat de rokjes van de danseressen met twee tot drie centimeter werden verlengd

» met de muziekinstrumenten of op andere wijzen voortgebracht, een en ander ter beoordeling van de politie, die tevens kan verbieden bepaalde instrumenten te doen bespelen'.

Ondanks dergelijke beperkingen kwamen er meer optredens van inmiddels in de vergetelheid geraakte Haagse ensembles, zoals The Jumping Five, The Russian North Stars, Jack Hylton's Band, The Monopole Jazz Wizards, The Swanstockers, Chocolate Kiddies, Swing Club Des Indes, Lumirex Mike Serenaders, The Moochers, The Swing Papa's, Jack de Vries Internationals, The Rhythm Kings en The Bouncers. Kennelijk was er behoefte aan verstrooiing in een verwarrende tijd met oorlogsdreiging, vluchtelingen en economische crisis.

Klankopnames

Omdat Den Haag als residentie veel meer te bieden had – denk aan het opkomend toerisme dat zich concentreerde in badplaatsen en kuuroorden, zoals het toen nog mondaine Scheveningen met het Kurhaus en andere hotels – ontstond er een groeiende behoefte aan entertainment, waaronder dans(muziek), vooral bij de Haagse elite. Ballet, shows, revues, variëte, concerten en de opkomst van radio en grammofoon maakten in de roaring twenties de weg vrij voor jazz.

Vanaf de jaren dertig waren grammofoonplaten met vooral oude stijl jazz alom verkrijgbaar. In de Haagse studio Lumirex, gevestigd op het Irisplein (later in de Magnoliastraat) werden de eerste 'klankopnames' gemaakt, ook van jazzmuziek. En de invloed van de radio werd groter.

De Haagse radiopionier Hanso Henricus Schotanus à Steringa Idzerda begon vanuit zijn studio in de Beukstraat in 1919 met de eerste uitzendingen. Vier jaar later waren er voor het eerst radio-optredens van jazzmusici. The Original Jazz Syncopaters, The Hague Jazz Fellows en The Syncopated Storks beten het spits af. Zij kregen daarvoor niet of nauwelijks betaald, maar vanwege de publiciteit was de belangstelling voor een live uitgezonden concert via de ether groot.

Hoe groot het aantal luisteraars in die beginjaren was, is onbekend. Waarschijn-

lijk waren het alleen de pure liefhebbers die luisterden naar de Haagse radiostations met het oproepsignaal PCCG (van Idzerda), het Van Heussen-laboratorium (uit de Sonoystraat) en radiostudio Velthuizen aan de Oude Molstraat, die slechts heel kort heeft bestaan.

Amerikaanse orkesten

De in 1926 opgerichte eerste professionele vaderlandse jazzband The Ramblers onder leiding van Theo Uden Masman, met onder anderen Marcel Thielemans, trad geregeld op in Scheveningen. Maar het echte werk kwam toch van beroemde Amerikaanse orkesten, zoals dat van Duke Ellington met in de gelederen Cootie Williams en Johnny Hodges, dat in 1933 in het Kurhaus optrad. Of de uit Engeland afkomstige Nat Gonella and His Georgians. Trompettist Gonella zou zo'n veertig jaar later in bredere kring bekend worden door de tophit 'Oh Mona', die hij samen met de Haagse bandleider Ted Easton opnam.

De jaren dertig waren ook de beginperiode voor het uit Frankrijk afkomstige Quintet du Hot Club de France, opgericht in 1934, met de toen nog volstrekt onbekende gitarist Django Reinhardt en violist Stéphane Grapelli. Uit die tijd zijn helaas maar weinig opnamen bekend en bewaard gebleven; wel affiches, foto's en krantenknipsels. Ook artikelen uit het in Den Haag uitgegeven maandblad De Jazzwereld geven het nodige inzicht.

Inferieure uiting

In de jaren dertig kwamen beroemde orkesten uit Amerika naar Den Haag, onder meer Cab Calloway in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen waar 'een talrijk en geestdriftig publiek was samengestroomd'. En verder de grote meester op de tenorsax Coleman Hawkins & The Hot Mixers, het vocale kwartet The Mills Brothers, de populaire Boswell Sisters en trompettist-altsaxofonist Benny Carter and His New 11 Piece Super Swing Band, die de Weense zangeres Greta Keller begeleidde. Het Engelse showorkest van Jack Hylton deed op de vele Haagse jazzlocaties ook goede zaken.

Door de crisis liep de publieke belangstelling wel enigszins terug. Er dienden zich ook minder nieuwe Haagse

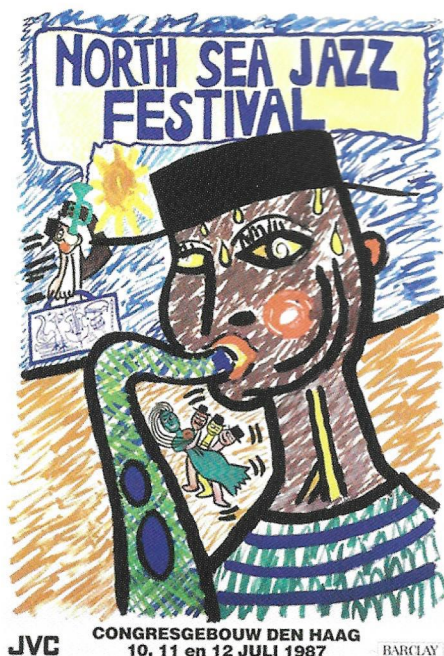
bands aan. Wel werden er festivals georganiseerd, zoals het Jazzwereld Zomerfestival in Scheveningen en een jaarlijks Swing-Night-jazzfeest in de Haagse Dierentuin. Vanaf 1937 liet de BBC vanuit Palais de Danse het programma *Swing That Music* uitzenden, met medewerking van pianist Freddy Johnson en componist-dirigent Pi Scheffer. In dat jaar verscheen bij de Haagse uitgever Kruseman ook het eerste Nederlandse jazzboek, simpelweg *Jazz* geheten.

Ondanks de schijnbare zorgeloosheid van de bevolking werd de oorlogsdruk langzamerhand voelbaar. De NSB won aan populariteit. Sommige Amerikaanse en Joodse artiesten, zoals Coleman Hawkins en tenorsaxofonist Johnny Fresco, vluchtten naar veiliger oorden. Europese tournees en festivals werden afgeblazen.

Beroepsmusici werden slecht betaald en de appreciatie voor jazzmuziek en jaz-

Zelfs Engelse namen van orkesten en songtitels waren verboden

zmusicus was nog steeds niet bijster groot. Ook de muzikale ontwikkeling van de Nederlandse (en Haagse) jazz was mede daardoor niet opzienbarend. 'Het Nederlandse amusementswezen droeg nog steeds diepe sporen van het behoudende

Van 1976 tot 2005 vormde het North Sea Jazz Festival het hoogtepunt in de Haagse – en Nederlandse – jazzwereld.

calvinisme,' constateert Arie van Breda.

Op 14 mei viel Duitsland ons land binnen. En daarmee viel grotendeels het doek voor de (Haagse) jazz. De behoefte aan muziek bleef echter ook tijdens de Tweede Wereldoorlog redelijk groot, onder meer door illegaal beluisterde radio-programma's uit Amerika en Engeland.

In het begin van de jaren veertig konden nog concerten worden georganiseerd en beluisterd, maar de Duitse bezetter zag jazz als inferieure culturele uiting van negers en Joden. De muziek werd daarom uiteindelijk verboden. Datzelfde lot trof alle Engelse en Amerikaanse muziek; zelfs Engelse namen van orkesten en songtitels mochten niet meer.

Dixieland

In de naoorlogse periode van de wederopbouw werd jazz in Nederland, en vooral in Den Haag, populair. Er ontstond een bloeiperiode van oude stijl jazz en dixieland, zoals uitgevoerd door de in de meidagen van 1945 opgerichte Dutch Swing College Band onder leiding van Peter Schilperoort, de eveneens Haagse Roefie Hueting en zijn Down Town Jazz Band en bandleider Ted Easton met zijn eigen jazzclub New Orleans op het De Savornin Lohmanplein.

Onder invloed van Amerikaanse jazzmusici die door Europa toerden en in het Kurhaus zorgden voor legendarische concerten ontstond een levendige jazzcultuur. Rondom het Gevers Deynootplein was het feest met inmiddels veelal niet meer bestaande podia als Florida, Diele, Palais de Danse, Cabaret, Kurhaus, Victoria, Regina, Prinsesse Paviljoen. Steevast drukbezocht waren de North Sea Jazzclub (van zangeres Diana Beerta) en De Vliegende Hollander, bekend geworden door boogiewoogiepianiste Pia Beck. Het waren de hoogtijdagen van de nog steeds bestaande Haagse Jazzclub.

Een later hoogtepunt betrof het North Sea Jazz Festival dat na vele succesvolle jaren in 2005 helaas naar Rotterdam vertrok. Dat bleek het startpunt te zijn van de teloorgang van menig jazzpodium en -initiatief. Slechts enkele relictten, nostalgische herinneringen aan de vele inmiddels afgebroken jazzpodia en kleinschalige, nieuwe initiatieven houden de hoop in leven dat Den Haag ooit weer het New Orleans van de Lage Landen wordt.

Robbert Coops is secretaris van de Stichting Jazz at the Club (www.jazzattheclub.nl)

Meer lezen

100 jaar jazz in Den Haag. Het New Orleans van de Lage Landen door Arie van Breda (2000)

Een illegaal jazzconcert in 1942. De Duitsers hadden jazz verboden.

Haags Gemeentearchief

